

Jouni Takalo

ISKEVÄN KIILAN MUKANA PETROSKOISSA, SYVÄRILLÄ JA KANNAKSELLA

Jouni Takalo

Iskevän kiilan mukana Petroskoissa,
Syvärillä ja Kannaksella

**Ylivieskan patteriston jatkosota rivisotilaan
kokemana**

Esipuhe

Tämä kirja kertoo isäni ja hänen joukko-osastonsa RsPsto 30:n, ns. Ylivieskaan peeston, tarinan jatkosodassa 1941-1944 11. divisioonan, ns. Iskevän kiilan, osana. Kuten yleensä sodassa olleet miehet, isäni ei juurikaan sodasta puhunut neljäänkymmeneen vuoteen. Vasta 1990-luvulla, kun oltiin mökillä Alavieskassa samaan aikaan, hän alkoi kertoilla iltasella sotatarinoita. En hoksannut silloin nauhoittaa niitä, mutta monet tarinat jäivät mieleen. Isän kuoltua 2003 löysimme hänen muistiinpanojaan jatkosodasta mustakantisesta vihkosta. Joitakin tarinoita pystyin yhdistämään muistiinpanoihin ja muuhun historialliseen tietoon, johon aloin tutustua muutaman vuosi sitten.

Kyselin joskus isältäni, miten siellä sotatantereella yleensä pystyi olemaan. Hän vastasi, että siihenkin elämään tottui ja eihän heille muutakaan mahdollisuutta annettu. Voi olla, että isäni oli vähän rauhallisemmalla mielellä ja antoi sallimuksen päättää, mitä hänelle tapahtuu, hän kun oli siinä vaiheessa vielä poikamies, eikä huollettavista tarvinnut välittää. Tosin tätä kirjaa ei olisi syntynyt, jos sota olisi hänet vienyt. Pahimmat paikat hänellä oli talvisodassa, jossa isä toimi jalkaväkirykmentti 26:n taistelulähettinä Karjalan kannaksella. Koska pienen pitäjän, Alavieskan, miehiä kaatui aika paljon talvisodassa, heidät laitettiin jatkosodassa tykistöön, jonka miehistö ei ole varsinaisesti etulinjan porukkaa. Tosin heitäkin saattoi kaatua kerralla jopa kymmenkunta, kuten hyökkäys -vaiheessa Polovinan-Vilkan seuduilla.

Liian vähän tuli isän eläessä kiitettyä taisteluista meidän nuoremman ikäluokan puolesta, joten ajattelin kirjoittaa hänen sotaretkensä kirjaksi, viettihän hän parhaan nuoruutensa sotatanttereilla. Koulunkäyntikin jäi kolmeen luokkaan kansakoulua, kun sota keskeytti opinnot Kannuksen maamieskoulussa. Kolme luokkaa siksi, että hän pääsi suoraan toiselle luokalle, koska osasi lukea ja vähän laskeakin kouluun mennessä. Tosin leppoisia aikojakin sodassa oli, varsinkin asemasodan aikaan. Jermuilla riitti aikaa erilaisille harrastuksille, joskus jopa pitkästymiseen asti. Monet miehet pääsivät kesäisin jopa kuukausien työlomille, jotta maataloustyöt kotona tulisi tehtyä. Isäni ei tällaisille päässyt, sillä vanhemmat veljet eivät sodassa olleet ja muutenkin työväkeä oli kotona tarpeeksi. Luultavasti siksi hänellä ei ollut perusteita työlomille.

Petroskoin valtauksen, Syvärin asemasodan ja Kannaksen puolustustaisteluiden jatkoksi "Kylmä-Kallen" 11. divisioonaa vietiin vielä Lapin sotaankin. Logististen ongelmien takia raskaan kaluston porukka ei kuitenkaan pysynyt saksalaisten nopean perääntymisen kyydissä. Näin Ylivieskan peesto ei enää joutunut taisteluihin Lapin sodassa ja kävi vain kääntymässä Tornionseudulla vähän niin kuin turistimatalla. Sodan jälkeen tuli perheen nuorimmalle pojalle eteen ammatinvalinta. Isä tuli Ouluun töihin Merikosken voimalaitostyömaalle ja jäi sitä myöten Oulun kaupungille kivimieheksi. Niinpä minä olen syntyisin ehta "palijasjalakanen" oululainen enkä ns. tullista tullut. Onneksi isä ehti nauttia eläkepäivistä melkein 30 vuotta ennen kuolemaansa, vuodet, jotka hän oli varmasti ansainnut

sota- ja työpalveluksellaan. Kiitollisena siitä, että olen saanut elää omaa elämääni rauhan aikana.

Oulun Kiimingissä 10.1.2024

Jouni Takalo

© 2024 Jouni Takalo

Kannen suunnittelu: Jouni Takalo

Sisuksen taitto: Jouni Takalo

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-7013-9

Iskevän kiilan mukana Petroskoissa, Syvärillä ja Kannaksella

Ylivieskan patteriston jatkosota rivisotilaan kokemana

Kohti Petroskoita

Tämä oli toinen kevät sotatalven jälkeen, jolloin käytiin vastaanottamassa venäläisiä, tosin ei kovinkaan vieraanvaraisesti. Mutta eivätpä hekään tuoneet tuliaisena muuta kuin lyijyä ja sitäkin kovimmassa muodossaan. Tauno muisteli vielä niitä hetkiä, jolloin lähtö ei ollut kaukana. Häinkin näki tuttuja kaatuvan, sillä useampi kylänkin poika sai henkensä antaa. Eivät nuo tapahtumat olleet vielä jättäneet miestä rauhaan. Mieleen on erityisesti jäänyt hetki, jolloin hän oli taistelulähetinä viemässä viestiä keskukseen, joka sijaitsi eräässä talossa. Ennen kuin kerkesi perille, hän näki, kuinka rakennus sai täysosuman, eikä viestillä ollut enää sen jälkeen vastaanottajaa, ainakaan siinä talossa. Mitä jos hän olisi ollut hieman nopeampi, mutta ehkä tämä oli korkeimman tarkoitus, tiedä sitten mitä varten. Varmaankin hänellä oli vielä joitakin tehtäviä tässä maailmassa.

Kevät oli sujunut normaalien kylvöjen merkeissä, tosin kuivuus oli vaivannut. Mukavaahan se oli kuitenkin

työskennellä tutuilla kotipelloilla. Tauno oli lapsista toiseksi nuorin ja miesosastosta nuorin, mutta kova työmies. Periksi hän ei työnteossa vanhemmille veljille antanut. Jo nuoresta asti hän oli yrittänyt pysytellä muiden mukana työtahdissa, jos ei joskus vähän edelläkin. Nyt kuitenkin kesän koittaessa oli alkanut kuulua huhuja, että taas saatettaisiin joutua sodan jalkoihin. Euroopassa oli sota käynnissä, Neuvostoliitto painosti Suomea monin tavoin ja Saksa vaati lupaa kuljettaa sotilaitaan Suomen kautta pohjoiseen. Tuskinpa tässä voitaisiin pysyä erossa sodasta. Tauno oli mies parhaassa iässä ja hyväkuntoinen ja varmasti ensimmäisten joukossa hänet laitettaisiin rintamalle, jos ja kun se hetki koittaa.

Ja niinhän siinä kävi, eräänä päivänä se kutsukortti tai paremminkin käskykortti tuli. Sen otsikkona oli ”Kutsu ylimääräisiin kertausharjoituksiin”. Tauno vain totesi mielessään, että tätähän tässä on odotettukin, tosin ei kovin halukkaasti. Vähän ennen juhannusta 18.6. Tauno lähti kirkolle ilmoittautumaan. Sieltä oli sitten kuljetus Ylivieskaan suojeluskuntatalolle. Hänet kuitenkin ohjattiin kirkonkylän koululle, jossa varsinainen liittyminen joukkoihin tapahtui. Luutnantti Martonen sanoi Taunolle, että nyt jalkaväkimiehestä tehdään tykkimies. Ei tosin ihan tykin kylkeen, vaan tykistön puhelinryhmään, tarkemmin Raskas-patteristo 30:n, ns. ”Ylivieskan peeston” esikuntapatteriin. Peiteluvuksi tuli 4922, ja samalla luovutettiin Taunolle varusteet, ettei tarvinnut lähteä ”malli Cajanderin” varusteissa, eli omissa tamineissa, niin kuin monelle kävi talvisodassa.

Puhelinjoukkoihinhan hän oli varuskuntapalveluksessa Pohjanmaan prikaatissa koulutuksen saanutkin. Sanovat, että viestijoukoissa rytmitaitoiset laitetaan titareiksi ns. pi-pi-pää miehiksi ja loput puhelinhommiin. Tosin ei Taunokaan kovin rytmitajuton ollut, laulanut ainakin kuoroissa. Syy siihen, miksi pienen pitäjän miehet laitettiin nyt pääasiassa tykistöön, oli, että talvisodassa pitäjän poikia oli kaatunut aimo määrä ja nyt oletettiin, että tykistöstä miehiä pääsisi vielä myöhemmin kotipitäjään heinää korjaamaan. Patteriston peitenimeksi tuli 'Voitto'. Ei voi porukkaa syyttää ainakaan pessimismistä. Toivottavasti ei käy kuten Espanjan laivaston "voittamattomalle Armadalle", joka oli nimensä veroinen - se ei koskaan voittanut.

21. kesäkuuta miehet ja varusteet lastattiin junaan. Vain menolippu, noin kuvaannollisesti, oli miehille tarjottu. Purkausasemastakaan ei Taunolla ollut junan lähtiessä tietoa, saaticka sitten kotiinpaluusta. Oletuksena oli, että jos sotaan joudutaan, ei kaikille paluulippua tarvitakaan, vain arkku ja tavaravaunu riittävät. Matkaan lähti Taunon tapaan jo talvisodan kokeneita veteraaneja, jotka kyllä tiesivät mitä odottaa, jos tositoimiin joudutaan. Nuoret ensikertalaiset olivat vähän innokkaampia, eivätkä aivan ymmärtäneet tilanteen vakavuutta. Tämähän toisi heille vain tarpeellista vaihtelua normaaliin arkirytmiin. Tosin kotijoukot olivat itkuisena olleet saattamassa poikiaan ja sulhasiaan sodan pyörteisiin. Matkan varrella kuultiin jo Hitlerin pitäneen puheen Saksan kansalle ja Saksan hyökänneen Venäjälle.

Junakuljetus päättyi Liperiin, jossa joukot purettiin ja aloitettiin marssi Ylämyllylle. Siellä oli parakkikylä järven läheisyydessä ja se tuntui sopivalta paikalta viettää juhannusta, tosin tietoisena siitä, että jatkossa voisi seurata jotain hieman vähemmän juhlavaa. Siellä oli majoitettuna myös jalkaväkirykmentti 8, ja parakit olivat varattuina. Niinpä Taunon porukka joutui pystyttämään teltan yöpymiseen ja puhelinkeskuksen niin kuin heidän tehtäviinsä kuului. Samana päivänä oli vielä jumalanpalvelus, jossa pyydettiin siunausta tulevalle sotaretkelle. Tauno ei ollut kovin uskonnollinen ja ajatteli, että miksipä se Jumala siunaisi juuri heidän puolensa taisteluissa, mutta ei vastapuolta. Ehkäpä ryssät olivat niin paatuneita, ettei Jumala heitä auttaisi taistelussa. Suomalaiset tässä kuitenkin nyt olivat tavallaan hyökkäävänä osapuolena, tosin ottamassa takaisin omaansa, jonka vihollinen oli talvisodassa riistänyt.

Aamuyöstä 25.6 tuli sitten herätys ja käsky marssia Ylämyllyltä Honkavaaraan. Venäläisten kolmentoista koneen laivue oli pommittanut Joensuuta; sota oli siis totta. Alussa eteneminen olikin nopeaa, sillä vihollinen pakeni edellä, kylläkin polttaen kyliä perääntymismatkallaan. 29.6 omat partiot olivat ylittäneet uuden talvisodan rajan klo yhden aikaan yöllä. Päivällä liikkui muutamia ryssän koneita ja rajan takaa kuului miltei yhtämittaista, valtavaa jylinää. Klo 14.00 tuli yllättävä lähtökäsky taaksepäin Tohmajärven suuntaan. Ihmeteltiin eikö divisioonan johtoporukka oikein ollut tietoinen hyökkäyssuunnitelmasta.

Kirja kertoo Raskaspatteristo 30:n sotataipaleesta jatkosodassa. Tämä patteristo koostui pääasiassa Alavieskan ja Ylivieskan miehistä. Kirjoittajan isä toimi patteriston esikuntapatterin puhelinryhmän johtajana. Kirjan yhtenä lähteenä onkin isän muistiinpanot jatkosodassa. Nämä antavat autenttisuutta niistä oloista, joissa miehet toimivat jatkosodan aikana. Kirjassa kerrotaan paljon myös asemasodan ajasta ja niistä harrastuksista ja tunnoista, joita miehillä oli sotatantoreella. Taisteluja, joihin RsPsto 30, ns. Ylivieskan "peesto", osallistui olivat mm. Värtsilä, Säämäjärvi, Prääzä, Pyhäjärvi, Petroskoi, Suunu, Syväri, Juksova, Tuulosjoki ja Juustila. Kirjassa on lisäksi anekdootteja lähinnä 11. divisioonan eli "Iskevän kiilan" upseereista.

BoD

